

Emma Goldman: Το Παιδί και οι εχθροί του

2014-01-24 16:01:53 Republication

Το πρωτότυπο κείμενο στα αγγλικά [εδώ](#)

Πρέπει το παιδί να θεωρείται μια ανεξάρτητη προσωπικότητα ή ένα αντικείμενο που διαμορφώνεται σύμφωνα με τις ιδιοτροπίες και τα γούστα των άλλων; Νομίζω ότι αυτή είναι η πιο σημαντική ερώτηση που πρέπει να απαντηθεί από γονείς και δασκάλους. Το εάν το παιδί θα αναπτυχθεί εσωτερικά, εάν όλα όσα αναζητούν εκφραστική διέξοδο θα αφεθούν να έρθουν στο φως ή θα είναι ετεροκαθοριζόμενο, αυτό εξαρτάται από τη σωστή απάντηση σε αυτό το ζωτικής σημασίας ερώτημα.

Στην εποχή μας οι καλοί και άξιοι ευνοούν τις ισχυρές προσωπικότητες. Κανένας άνθρωπος με ευαισθησίες δε θέλει να τον μεταχειρίζονται απλώς και μόνο σαν μηχανή ή σαν ένα καθωσπρέπει και αξιοσέβαστο παπαγαλάκι· η ανθρώπινη ύπαρξη διψάει για αναγνώριση του βαθύτερου εαυτού της.

Και πρέπει να έχουμε κατά νου ότι η ανάπτυξη του ώριμου ανθρώπου περνά από την παιδική ηλικία και ότι οι σύγχρονες αντιλήψεις για τη μόρφωση ή την εκπαίδευσή του στο σχολείο και στην οικογένεια – ακόμη και στην οικογένεια ενός προοδευτικού ή ριζοσπάστη– είναι τέτοιες που πνίγουν τη φυσική ανάπτυξη του παιδιού.

Όλοι οι θεσμοί στις μέρες μας, η οικογένεια, το κράτος, οι ηθικοί κώδικες βλέπουν στο πρόσωπο κάθε δυναμικής, όμορφης, ασυμβίβαστης προσωπικότητας έναν θανάσιμο εχθρό. Επομένως, όλα στοχεύουν στο να καλουπωθεί το συναίσθημα και η πρωτοτυπία της σκέψης του παιδιού από πολύ μικρή ηλικία· κάθε άνθρωπος να διαμορφωθεί με βάση ένα πρότυπο· όχι για να δημιουργηθεί μια ισορροπημένη προσωπικότητα, αλλά ένας υπομονετικός εργαζόμενος-σκλάβος, μια επαγγελματική μηχανή, ένας πολίτης-φοροδότης ή ένας αυστηρός ηθικολόγος. Εάν κάποιος, παρ' όλα αυτά, ανακαλύψει τον πραγματικό αυθορμητισμό του (κάτι που παρεμπιπτόντως είναι μια σπάνια χαρά), αυτό δεν οφείλεται στη δική μας μέθοδο ανατροφής και εκπαίδευσης: η προσωπικότητα του παιδιού συχνά επιβάλλεται παρά τα κοινωνικά και οικογενειακά εμπόδια. Μια τέτοια ανακάλυψη θα έπρεπε να γιορτάζεται σαν ένα σπάνιο γεγονός, μιας και τα εμπόδια στο δρόμο της ανάπτυξης και της διαμόρφωσης του χαρακτήρα είναι τόσα πολλά που είναι θαύμα αν το παιδί καταφέρει να διατηρήσει το σθένος και την ομορφιά του και να βγει ζωντανό μέσα από τις τόσες απόπειρες να ακρωτηριάσουν τον πυρήνα της ύπαρξής του.

Πράγματι, αυτός που έχει ξεπεράσει τα εμπόδια που θέτουν η έλλειψη σκέψης και η ανοησία της κοινοτοπίας, αυτός που μπορεί να σταθεί χωρίς ηθικά στηρίγματα, χωρίς την επιβεβαίωση της κοινής γνώμης («ιδιωτική νωθρότητα» την αποκαλούσε ο Νίτσε) μπορεί να τραγουδήσει με όλη του τη δύναμη το τραγούδι της ανεξαρτησίας και της ελευθερίας. Την έχει κερδίσει περνώντας διά πυρός και σιδήρου. Αυτές οι μάχες ξεκινούν από την πιο τρυφερή ηλικία.

Το παιδί δείχνει τις ατομικές του κλίσεις στα παιχνίδια του, στα ερωτήματά του, στις σχέσεις του με τους άλλους ανθρώπους. Πρέπει όμως να παλέψει με τις συνεχείς εξωτερικές επεμβάσεις στις σκέψεις και στα συναισθήματά του. Δεν επιτρέπεται να εκφραστεί σύμφωνα με τη φύση του, με την αναπτυσσόμενη προσωπικότητά του. Πρέπει να γίνει πράγμα, αντικείμενο. Τα ερωτήματά του βρίσκουν στενόμυαλες, συμβατικές, ηλίθιες απαντήσεις, τις περισσότερες φορές βασισμένες πάνω στο ψέμα. Και όταν εκείνο, με τα μεγάλα, γεμάτα απορία και αθωότητα μάτια του λαχταράει να κατανοήσει τα μυστήρια του κόσμου, οι γύρω του αμέσως κλειδώνουν πόρτες και παράθυρα και κλείνουν το εύθραυστο αυτό φυτό σε θερμοκήπιο, όπου δεν μπορεί ούτε να αναπνεύσει ούτε να αναπτυχθεί ελεύθερα.

Ο Ζολά, στο μυθιστόρημά του «Fécondité» υποστηρίζει ότι ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού θεωρεί το παιδί νεκρό, έχει συνωμοτήσει εναντίον της γέννησής του – μια τρομακτική εικόνα πραγματικά. Εντούτοις, η συνωμοσία εναντίον της ανάπτυξης και της διαμόρφωσης του χαρακτήρα του, η οποία βρήκε εύφορο έδαφος και καλλιεργήθηκε μέσω του πολιτισμού, μου φαίνεται ακόμη πιο απαίσια και επιζήμια, αφού αργά και σταδιακά καταστρέφει τα κρυμμένα χαρίσματα του παιδιού, μια διαδικασία που οδηγεί στην αποβλάκωση και στην περιστολή της κοινωνικής του ευημερίας.

Μια εκπαίδευση εξολοκλήρου προσανατολισμένη στην αποξένωση του παιδιού από τον εαυτό του δημιουργεί ενήλικους αποξενωμένους ο ένας από τον άλλο και σε διαρκή ανταγωνισμό μεταξύ τους.

Το ιδανικό για τον μέσο παιδαγωγό δεν είναι μια ολοκληρωμένη, ισορροπημένη, αυθεντική ύπαρξη. Με το είδος της διδασκαλίας του περισσότερο επιδιώκει να φτιάξει ανθρώπους-μηχανές, απόλυτα προσαρμοσμένους στο μαγκανοπήγαδο της κοινωνίας και σε μια ζωή μονότονη και κενή. Η οικογένεια, το σχολείο, το κολέγιο και το πανεπιστήμιο ενισχύουν τη στείρα, ψυχρή χρησιμοθηρία, παραγεμίζοντας το κεφάλι του μαθητή με ένα σωρό ιδέες, κληρονομιά από τις προηγούμενες γενιές. Τα «γεγονότα και τα δεδομένα», όπως ονομάζονται, δεν είναι τίποτε περισσότερο από έναν όγκο πληροφοριών που καταφέρνουν να συντηρούν κάθε είδους εξουσία και να προκαλούν δέος ως προς τη σημασία της ιδιοκτησίας, ελάχιστα όμως συνεισφέρουν στην ουσιαστική κατανόηση της ανθρώπινης φύσης και της θέσης της στον κόσμο.

Τα κεφάλια των παιδιών μας τα έχουν παραγεμίσει με πεθαμένες αλήθειες, ξεχασμένες εδώ και καιρό, μουχλιασμένες αντιλήψεις για τον κόσμο και τους ανθρώπους ακόμη και στην εποχή των γιαγιάδων μας. Η διαρκής αλλαγή, η πολυμορφία, η συνεχής πρόοδος, αυτά είναι η ουσία της ζωής. Οι επαγγελματίες παιδαγωγοί δε γνωρίζουν τίποτε από όλα αυτά, τα εκπαιδευτικά συστήματα είναι τακτοποιημένα σε φακέλους, ταξινομημένα και αριθμημένα. Τους λείπει ο δυνατός και γόνιμος σπόρος που όταν πέσει στο πλούσιο έδαφος θα αναπυχθεί και θα φτάσει ψηλά. Είναι πολυκαιρισμένα, ανίκανα να ξυπνήσουν τον αυθορμητισμό του ανθρώπου. Παιδαγωγοί και δάσκαλοι με νεκρές ψυχές ασχολούνται με νεκρές αξίες. Η ποσότητα παίρνει βίαια τη θέση της ποιότητας. Συνεπώς, τα αποτελέσματα είναι αναπόφευκτα.

Όπου κι αν κοιτάξει κανείς, ψάχνοντας απεγνωσμένα ανθρώπους που δε μετρούν τις ιδέες και τα συναισθήματα με το μέτρο της σκοπιμότητας, έρχεται αντιμέτωπος με προϊόντα και μαζική εκπαίδευση αντί για την καλλιέργεια του αυθορμητισμού και των εσωτερικών χαρακτηριστικών που οδηγούν στην ελευθερία.

Πνεύμα δεν βρίσκω μέσα του κρυμμένο.
Είναι απλώς εκπαιδευμένο.

Τα λόγια αυτά του Φάουστ απηχούν με τον καλύτερο τρόπο τις παιδαγωγικές μας μεθόδους. Πάρτε για παράδειγμα τον τρόπο που η ιστορία διδάσκεται στα σχολεία μας. Δείτε πώς η παγκόσμια ιστορία έχει καταντήσει ένα φτηνό κουκλοθέατρο, στο οποίο μερικοί κουκλοπαίχτες υποτίθεται ότι κρατούν στα χέρια τους την πορεία ολόκληρης της ανθρώπινης φυλής.

Και το δικό μας έθνος; Δεν έχει επιλεγεί από τη Θεία Πρόνοια για να κυριαρχήσει στον κόσμο; Δεν είναι ανώτερο από τα άλλα; Δεν είναι της γης το δαχτυλίδι, χωρίς αμφιβολία το πιο ενάρετο και ιδανικό έθνος, το πιο γενναίο; Όλες αυτές οι γελοιότητες που διδάσκονται δεν μπορούν παρά να οδηγήσουν σε έναν ανιαρό, ρηχό πατριωτισμό και να δημιουργήσουν ένα έθνος που δε γνωρίζει τα όριά του, ξεροκέφαλο, παντελώς ανίκανο να αναγνωρίσει τις ικανότητες των άλλων εθνών. Με αυτό τον τρόπο, υπερεκτιμώντας τις δικές τους αξίες, οι νέοι ευνουχίζονται, απονεκρώνονται. Δεν είναι περίεργο που η κοινή γνώμη μπορεί τόσο εύκολα να χειραγωγηθεί.

«Μασημένη τροφή» είναι το σύνθημα που θα έπρεπε να αναρτηθεί σε κάθε τάξη ως προειδοποίηση για όσους δεν θέλουν να χάσουν την προσωπικότητά τους και την κριτική τους ικανότητα, οι οποίοι διαφορετικά θα αρκούσαν σε γνώσεις κενές όπως ένα άδειο κέλυφος. Ίσως αυτό είναι αρκετό ως αναγνώριση για τα αμέτρητα εμπόδια που συναντά ένα παιδί στην ανεξάρτητη νοητική του ανάπτυξη.

Εξίσου πολλές, και όχι λιγότερο σημαντικές, είναι οι δυσκολίες στη συναισθηματική ζωή του παιδιού. Δε θα περίμενε κανείς οι γονείς να συνδέονται με τα παιδιά τους με τις πιο τρυφερές και λεπτές χορδές; Όντως, αυτό θα περίμενε. Όμως, οι γονείς είναι οι πρώτοι που καταστρέφουν τον εσωτερικό πλούτο των παιδιών τους – όσο λυπηρό κι αν είναι αυτό, είναι αληθινό.

Οι Γραφές μάς λένε ότι ο Θεός δημιούργησε τον Άνθρωπο κατ' εικόναν του, κάτι που, όπως έχει

αποδειχτεί, σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να είχε επιτυχία. Οι γονείς ακολουθούν το κακό παράδειγμα του επουράνιου αφέντη. Κάνουν τα πάντα για να πλάσουν το παιδί τους σύμφωνα με τη δική τους εικόνα. Είναι πεισματικά προσκολλημένοι στην ιδέα ότι το παιδί εν μέρει είναι ένα κομμάτι από αυτούς, μια ιδέα τόσο λανθασμένη όσο και επιβλαβής, η οποία αρκεί για να μεγαλώσει την παρανόηση σχετικά με την παιδική ψυχή και να οδηγήσει αναπόφευκτα στην υποδούλωση και στην εξάρτηση.

Μόλις οι πρώτες ακτίνες της συνειδητοποίησης φωτίσουν το μυαλό και την καρδιά του παιδιού, αυτό ενστικτωδώς αρχίζει να συγκρίνει τη δική του προσωπικότητα με των γύρω του. Πόσα απόκρημνα και παγωμένα βράχια θα ανικρίσει με το γεμάτο απορία βλέμμα του; Πολύ σύντομα θα έρθει αντιμέτωπο με την επώδυνη πραγματικότητα ότι βρίσκεται εδώ μόνο για να υπηρετεί, σαν άψυχο ον, γονείς και κηδεμόνες, που η αυθεντία τους και μόνο του δίνει σχήμα και μορφή.

Η μεγάλη μάχη που δίνει ο σκεπτόμενος άνθρωπος ενάντια στις πολιτικές, κοινωνικές και ηθικές συμβάσεις έλκει την καταγωγή της από την οικογένεια, όπου το παιδί είναι πάντα αναγκασμένο να αγωνίζεται ενάντια στην εξουσία, εσωτερική και εξωτερική. Οι ρητές εντολές: «Θα το κάνεις!», «Πρέπει!», «Αυτό είναι σωστό!», «Αυτό είναι λάθος!» πέφτουν σαν καταρρακτώδης βροχή πάνω στο αγνό μυαλό του παιδιού και εντυπώνονται μέσα του για να υποκύψει εκείνο στο τέλος μπροστά στις καθιερωμένες και άτεγκτες ανπλήψεις όσον αφορά τις ιδέες και τα συναισθήματα. Ωστόσο, οι κρυμμένες δυνάμεις και τα ένστικτα παλεύουν να επιβάλουν τον δικό ανορθόδοξο τρόπο έρευνας της ουσίας των πραγμάτων, διάκρισης ανάμεσα σε αυτό που είναι κοινώς αποδεκτό ως «λάθος», «σωστό» ή «ψεύτικο». Το παιδί είναι προορισμένο να ακολουθήσει το δικό του δρόμο, μιας και είναι κι αυτό φπαγμένο από τα ίδια νεύρα, μυσ και αίμα, όπως και αυτοί που υποτίθεται ότι κατευθύνουν τη μοίρα του. Αδυνατώ να καταλάβω πώς οι γονείς ελπίζουν ότι τα παιδιά τους θα γίνουν ανεξάρτητα πνεύματα που θα βασίζονται στις δικές τους δυνάμεις, όταν κάνουν τα πάντα για να τους κόψουν τα φτερά, αυτό το παραπάνω στην ιδιοσυγκρασία και τον χαρακτήρα που τα κάνει να ξεχωρίζουν από τους ίδιους και τα αναδεικνύει ως φορείς νέων και ζωογόνων ιδεών. Το φιντανάκι που το κλαδεύει ο κηπουρός για να του δώσει ένα προκαθορισμένο σχήμα ποτέ δε θα γίνει τόσο ψηλό και όμορφο όσο αν αφηνόταν να μεγαλώσει φυσικά και ελεύθερα.

Όταν το παιδί πλησιάζει στην εφηβεία, έρχεται αντιμέτωπο, εκτός από την οικογένεια και το σχολείο, με μια ατελείωτη σειρά αυστηρών ηθικών παραδόσεων. Τη λαχτάρα για έρωτα και σεξ οι περισσότεροι γονείς την αντιμετώπιζουν με απόλυτη αδιαφορία, τη θεωρούν κάτι αισχρό και απρεπές, κάτι ντροπιαστικό, σχεδόν εγκληματικό, που πρέπει να καταστέλλεται και να καταπολεμάται σαν φοβερή ασθένεια. Τα ερωτικά και τρυφερά αισθήματα του νεαρού βλασταριού μεταφράζονται, εξαιτίας της βλακείας των γύρω του, σε χυδαιότητα και χοντροκοπιά, έτσι ώστε οτιδήποτε λεπτό και ωραίο είτε συνθλίβεται εξολοκλήρου είτε καταχωνιάζεται στα τρίσβαθα, σαν τη μεγαλύτερη αμαρτία που δεν τολμά να ανικρίσει το φως της ημέρας.

Το πιο αξιοπερίεργο είναι ότι οι γονείς θα στερηθούν τα πάντα, θα θυσιάσουν τα πάντα για να είναι τα παιδιά τους καλά στη σωματική τους υγεία και έντρομοι θα σηκωθούν τη νύχτα μπροστά σε όποια ενόχληση νιώσουν τα καμάρια τους. Θα παραμείνουν όμως ψυχροί και αδιάφοροι, χωρίς την παραμικρή κατανόηση, για την ψυχή τους, τα ερωτικά σκιρτήματα και τους πόθους τους· ούτε θα ακούσουν—ούτε θέλουν να ακούσουν— τον δυνατό χτύπο του νεανικού πνεύματος που απαιτεί αναγνώριση. Αντίθετα, θα καταπνίξουν τη γλυκιά φωνή της άνοιξης, τη φωνή της νέας ζωής, μιας ζωής γεμάτη από την ομορφιά και το μεγαλείο του έρωτα. Θα βάλουν το μακρύ, λεπτό δάχτυλο της αυθεντίας πάνω στον τρυφερό λαιμό του νέου και δε θα αφήσουν ν' ακουστεί ο κρυστάλλινος ήχος του δικού του τραγουδιού, η φωνή της προσωπικής ανάπτυξης, της ομορφιάς του χαρακτήρα, της δύναμης του έρωτα και των ανθρώπινων σχέσεων, αυτά για τα οποία μόνο αξίζει κανείς να ζει.

Κι όμως αυτοί οι γονείς θεωρούν ότι θέλουν το καλό του παιδιού τους και μερικοί, απ' όσο ξέρω, όντως το εννοούν. Όμως, το «καλό» εδώ σημαίνει φθορά και θάνατο σε καθετί νέο που πάει να ανθίσει. Εντέλει, με το να καταπνίγουν κάθε ανεξάρτητη προσπάθεια των νέων να αναλύσουν τις παθογένειες της κοινωνίας και κάθε αυθόρμητη δράση για το ξερίζωμά τους οι γονείς δεν κάνουν τίποτε άλλο από το να μιμούνται τα αφεντικά τους στο κράτος, στα εμπορικά, κοινωνικά και ηθικά ζητήματα. Αδυνατούν να συλλάβουν τη διαχρονική αλήθεια ότι οι μέθοδοι που χρησιμοποιούν απλώς πυροδοτούν ακόμη μεγαλύτερη δίψα για ελευθερία και ακόμη περισσότερη αγωνιστικότητα.

Αυτός ο καταναγκασμός είναι επόμενο να προκαλέσει αντίσταση, κάθε γονιός και δάσκαλος θα έπρεπε να το ξέρουν. Σε πολλούς προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι η πλειονότητα των παιδιών που κατάγονται από ριζοσπαστικές οικογένειες είτε είναι εντελώς αντίθετα στις ιδέες των γονιών τους, πολλά από αυτά ακολουθούν παλιά, απαρχαιωμένα μονοπάτια, είτε είναι αδιάφορα απέναντι στις ιδέες και στα κηρύγματα της κοινωνικής αναμόρφωσης. Κι όμως δεν υπάρχει τίποτε το παράξενο σε αυτό. Οι ριζοσπάστες γονείς,

αν και δεν πιστεύουν ότι η ιδιοκτησία είναι συμβατή με την ανθρώπινη φύση, υποστηρίζουν ακόμη ακράδαντα ότι το δικό τους παιδί τούς ανήκει κι έχουν κάθε δικαίωμα να ασκούν εξουσία πάνω του. Έτσι αρχίζουν να το πλάθουν σύμφωνα με τη δική τους αντίληψη για το σωστό και το λάθος και να επιβάλουν τις ιδέες τους με τη σκληρότητα ενός καθολικού γονέα. Και ο ένας και ο άλλος προβάλλουν στα παιδιά τους το ίδιο αξίωμα: «κάνε όπως σου λέω κι όχι όπως κάνω». Όμως το εύπλαστο παιδικό μυαλό αντιλαμβάνεται γρήγορα ότι η ζωή των γονιών του είναι αντίθετη με τις ιδέες που εκείνος εκπροσωπεί: ότι, σαν τον καλό χριστιανό που προσεύχεται με ζήλο τις Κυριακές, όμως συνεχίζει να παραβιάζει τις εντολές του Κυρίου την υπόλοιπη εβδομάδα, ο ριζοσπάστης γονιός καταγγέλλει το Θεό, τους παπάδες, την εκκλησία, την κυβέρνηση, την ντόπια εξουσία, αλλά συνεχίζει να υπακούει σε όλα όσα σιχάινεται. Έτσι, ο άθεος γονιός μπορεί να υπερηφανεύεται ότι ο τετράχρονος γιος του αναγνωρίζει τη μορφή του Τόμας Πέιν ή του Ίνγκερσολ ή ότι ξέρει πως η ιδέα του Θεού είναι μια ανοησία. Ή ο σοσιαλιστής πατέρας μπορεί να πει στην εξάχρονη κόρη του: «Ποιος έγραψε το Κεφάλαιο, αγάπη μου;». Κι εκείνη να απαντήσει: «Ο Καρλ Μαρξ, μπαμπά!». Ή η αναρχική μητέρα μπορεί να διαδίδει σχεδόν παντού ότι την κόρη της τη λένε Λουίζ-Μισέλ, Σοφία Περόφσκαγια ή ότι απαγγέλλει επαναστατικά ποιήματα του Χέρβεκ, του Φράιλιγκρατ ή του Σέλεϋ και αναγνωρίζει τον Σπένσερ, τον Μπακούιν ή τον Χάρμον.

Σε καμιά περίπτωση αυτά δεν είναι υπερβολές. Είναι δυσάρεστα περιστατικά που τα έχω συναντήσει στην εμπειρία μου με ριζοσπάστες γονείς. Πού οδηγούν τέτοιες μέθοδοι βιασμού του μυαλού; Συμβαίνει το εξής (και όχι σπάνια επίσης). Το παιδί που τρέφεται με μονόπλευρες, άκαμπτες ιδέες, μεγαλώνοντας, δεν μπαίνει στον κόπο να ξανακοιτάξει τις ιδέες αυτές και βάζει πλώρη για νέες εμπειρίες, ακόμη κι αν αυτές είναι κατώτερες και ρηχές – το ανθρώπινο μυαλό δεν μπορεί να αντέξει την ομοιομορφία και τη μονοτονία. Έτσι, το παιδί που το έχουν παραζαλίσει με τον Τόμας Πέιν θα βρει καταφύγιο στην αγκαλιά της εκκλησίας και θα υποστηρίξει τον ιμπεριαλισμό, μόνο και μόνο για να ξεφύγει από το βάρος του οικονομικού ντετερμινισμού και του επιστημονικού σοσιαλισμού, ή θα ανοίξει μια βιοτεχνία γυναικείων πουκαμίσων και θα γίνει ένθερμος οπαδός της ατομικής περιουσίας απλώς για να βρει ανακούφιση από τις παλιομοδίκες κομμουνιστικές ιδέες του πατέρα του. Ή το κορίτσι θα παντρευτεί τον πρώτο άνδρα που θα της εξασφαλίσει τα προς το ζην μόνο και μόνο για να ξεφύγει από τη συνεχή πολυλογία υπέρ των πολλών εραστών.

Τέτοια περιστατικά μπορεί να είναι πολύ επώδυνα για τους γονείς που επιθυμούν τα παιδιά τους να ακολουθήσουν το δικό τους δρόμο, όμως εγώ, από ψυχολογική άποψη, τα βλέπω ανανεωτικά και ελπιδοφόρα. Είναι η μεγαλύτερη εγγύηση ότι το ανεξάρτητο άτομο μπορεί τουλάχιστον να αντιστέκεται σε κάθε εξωτερική και αλλότρια πίεση που ασκείται στην καρδιά και στο μυαλό.

Μερικοί θα ρωτήσουν για τους αδύναμους χαρακτήρες, δεν πρέπει αυτοί να προστατεύονται; Βέβαια, αλλά για να μπορούν να το κάνουν αυτό, είναι απαραίτητο οι γονείς να καταλάβουν ότι η μόρφωση των παιδιών δεν είναι συνώνυμη με τη μαζική εκπαίδευση. Για να σημαίνει πραγματικά η μόρφωση κάτι, πρέπει να εστιάζει στην ελεύθερη ανάπτυξη της εσωτερικού δυναμικού και των κλίσεων του παιδιού. Μόνο έτσι μπορούμε να ελπίζουμε για ένα ελεύθερο άτομο και προφανώς για μια ελεύθερη κοινωνία που θα βάζουν τέλος στις παρεμβάσεις και στους εξαναγκασμούς στην ανθρώπινη ανάπτυξη.

Share:

- [Share](#)
-